

B R E S T 9 2

CHASSE-MAREE
MARINE NATIONALE, VILLE DE BREST

QUEST-FRANCE - LE TELEGRAMME - LES CENTRES LECLERC - LE CREDIT AGRICOLE

BREST - 11-14 JUILLET **BREST 92** DOUARNENEZ - 15-18 JUILLET

Duizenden klassieke schepen

Brest &

Enkele - valsspelende - blazers tijdens het maritiem festijn. Zij krijgen applaus van een scheepstoeter. De trombone groet terug.

Tekst: Hanneke Spijker.
Foto's: Bertel Kolthof.

Klagend zitten de fotografen bij elkaar op een kluitje op de persboot. Geen wind, geen zon, nevel, regen; slechter hadden ze het niet kunnen treffen. De vaartocht van duizenden klassieke schepen tussen de Franse havenstad Brest en het lieflijke plaatsje Douarnenez valt zo volkomen in het water. Wat het hoogtepunt van een week feesten had moeten worden, is een drijfpartij van vele uren waarbij de Noorse schepen opvallen. Zij roeien gewoon naar Douarnenez. Maar zelfs zonder een spectaculaire race is Brest '92 een festival dat zijn weerga niet kent in Europa. Zelfs Sail heeft nooit zoveel nationaliteiten bij elkaar weten te krijgen. Een reportage.

Douarnenez

drukker dan ooit

Op de lelijke, zwarte kaden in Brest hangt de universele geur van braderieën en andere samenscholingen van grote hoeveelheden mensen: verbrand vlees, frites, verschaald bier en vooral urine. We zijn niet gecharmeerd van de marinehavenstad Brest. Het is er vies, het weer is slecht en er zijn te veel mensen. Bij de tewaterlating van de schoener Recouvrance (replica van een als schoener getuigd fregat uit 1817, lengte over alles 41,20 m, breedte 6,40 m, diepgang 2,90 m, kosten: twaalf miljoen francs) staan duizenden mensen zich te verdringen op de kant. Hoe meer toeschouwers elkaar verdrukken, hoe meer ze de tewaterlating willen zien. Het grootste gedeelte van de mensen weet waarschijnlijk niet eens waarom ze op elkaars tenen staan. De schipper van een Duits schip voor de kant neemt de gelegenheid te baat om te bedelen met een teiltje. Sommige Fransen trappen er nog in ook.

Er klinken kanonschoten en het publiek dat niets ziet, schrikt. De chaos is compleet als een drumband zich door de menigte heen worstelt. De Recouvrance is te water en vaart weg. Het publiek vraagt zich af wat er nu zal gebeuren. Na vijf minuten hebben ze door dat dit het was en morrend druipen ze af.

Te groot voor Douarnenez alleen

Het is de vraag of dit soort taferelen Anne Burlat voor ogen stond toen ze tien jaar geleden de eerste aanzet gaf voor een festival van traditionele schepen in Douarnenez. Zij is een van de organisatoren van het festijn en kan van schorheid nauwelijks meer praten, maar nog wel fluisteren. 'Tien jaar geleden kwam het eerste nummer van Chasse Marée uit en van het begin af aan hebben we dingen georganiseerd die volgens ons bij de uitstraling van het blad pasten. In de jaren tachtig waren die evenementen heel klein: een paar dozijn boten, een paar duizend bezoekers, maar het principe is altijd hetzelfde geweest. Traditionele boten zijn spectaculair en mensen zijn bereid om daar voor te betalen, daar waren we van overtuigd. Iedere twee jaar kwamen er meer schepen en meer mensen en na Douarnenez '88 - achthonderd boten, tweehonderdduizend bezoekers - zagen we dat het echt groot was geworden. Te groot voor Douarnenez. Toen hebben we de gemeente

Brest benaderd, want we hadden een grote stad nodig. Ook de marine (in Brest zijn 20.000 marinemensen gelegerd) was meteen geïnteresseerd. We hebben drie, vier jaar nodig gehad om het goed te kunnen organiseren en de samenwerking was perfect. Maar Douarnenez blijft de basis.'

Het festival begint en eindigt op zaterdag. De wedstrijd op woensdag is de link tussen Brest en Douarnenez. Anderhalf miljoen mensen, in een paar dagen, is het niet te groot geworden, te massaal?

Anne Burlat: 'Ik vind van niet. Je kunt nog lopen, je kunt alles zien. Zeven kilometer kade geeft genoeg ruimte. Op de eerste plaats blijft nog altijd dat dit een feest voor schippers en eigenaars van klassieke schepen is. Het publiek mag meegenieten. Nergens is ooit zo'n complete collectie van traditionele vaartuigen geweest, ook bij Sail Amsterdam niet. Er zijn twintig nationaliteiten. Maar dat doet er eigenlijk niet eens zoveel toe, de kwantiteit, we zijn meer geïnteresseerd in de kwaliteit van zo'n feest. Of hier nog een vervolg op kan komen? Daar houden we ons op het moment niet mee bezig. Dat is te pijnlijk voor ons. Geestelijk zijn we er nog niet aan toe. Iets groters in ieder geval niet. Wat ik wel kan zeggen is dat we makers zijn, geen theoretici. We houden er van om dingen te maken, te organiseren en dat zal wel zo blijven.'

Hoe zijn de financiën geregeld, het moet toch om miljoenen francs gaan?

'De begroting is 35 miljoen francs (ongeveer 10 miljoen gulden). Acht miljoen daarvan zijn gesponsord, voor de overige 27 miljoen draagt Chasse Marée het risico. Dat is meer

dan onze totale jaaromzet! Daarom zijn we ook zo blij dat het druk is! (Een volwassen bezoeker betaalt tachtig francs entree, HS). We hebben ons zelfvertrouwen continu moeten oppeppen en nu blijkt dat het een succes is, werkt dat enorm stimulerend. Voor alle vijfduizend vrijwilligers.'

De Fransen hebben geen idee waar zwaarden voor dienen en willen er even aan zitten. Zelfs de uitleg dat zwaarden als een soort schild dienden bij aanvallen geloven ze onmiddellijk.

Een groot deel van het werk wordt gedaan door marinemensen; tweeduizend van de vijfduizend vrijwilligers zijn van de marine.

De boeier Lytse Bever

Aan de zwarte kade ligt een opvallend groepje schepen: Nederlandse ronde jachten en platbodems. Ook de oudste varende boeier is er bij, de Lytse Bever uit 1820. Binnen ruziën de twee dochters van Hans en Ellen Karreman. 'We zijn eigenlijk bij toeval aan de Bever gekomen. We waren op zoek naar een oud schip en zagen er niet tegenop om er veel aan te vertimmeren. Tijdens een van onze zoektochten zagen we dit schip, maar durfden niet eens te vragen wat het moest kosten. Maar in tweede instantie zijn we het toch gaan vragen en bleek de vraagprijs mee te vallen.'

Maar hoe komt een boeier nou in Brest? En al die andere? Friese jachtjes, Stavere jollen, die gaan toch zeker niet over zee?

Hans Karreman: 'Twee jaar geleden kreeg ik tijdens Sail een folder in m'n hand geduwd over dit festival en het leek me ontzettend aardig om naar toe te gaan. Maar hoe? We zouden per coaster hier moeten komen, maar wat zou dat wel kosten? Toen hoorde ik van het aanbod van de Stichting ter Promotie van het Traditionele Schip. Die had

een coaster geregeld waar twintig ronde en platbodems op mee konden en dat was wel te betalen.'

De familie Karreman dacht een rustige vakantie te hebben, 's morgens lekker uitslapen, koffie drinken, croissantje eten, maar dat is er niet bij. 's Morgens vroeg staan er al mensen op de kant. Dat ontbijt niet echt rustig. We varen veel en het is zo druk dat je echt heel geconcentreerd moet zijn. Ik kan wel lekker ruig met dit scheepje gaan varen, maar ik beschouw het als erfgoed. Toen ik het schip heb gekocht ben ik de plicht aangegaan om het voor latere generaties te bewaren.'

Over de organisatie is Karreman zeer te spreken, zoals eigenlijk iedere deelnemer die we het vragen. 'Het is gigantisch druk, maar het publiek is heel gedisciplineerd. De organisatie zit goed in elkaar. Als je het voor elkaar kunt krijgen om vijftienduizend gratis maaltijden voor de deelnemers te verzorgen, dan vind ik dat knap. En hoewel de sfeer hier anders is dan ik had verwacht, moet ik zeggen dat het gewoon gezellig gemaakt wordt, door de muziek en door het enthousiasme.'

Er is maar een ding dat Hans Karreman betreurt: hij heeft zich al een week niet kunnen douchen...

De muzikanten van de marine houden het muziek maken niet lang vol.

Regatta naar Douarnenez

Het ziet er triest uit, de volgende dag. Het waait niet, de zon schijnt niet en vandaag is nog wel de spectaculairste dag van de week: de regatta van Brest naar Douarnenez, zo'n dertig mijlen. Het hele circus verkast vandaag naar de bakermat van dit evenement.

Om negen uur liggen honderden schepen voor de startlijn, honderden erop en honderden zijn al onderweg; zover je kunt zien drijven schepen. Gefrustreerd heffen sommige schippers de handen ten hemel. Anderen berusten en nemen foto's van elkaar of lezen de krant. De lege koffiekoppen staan gewoon op het kajuitdak.

Alle zeilen die aan boord zijn, worden gehesen, de vreemdste lapjes komen tevoorschijn. De schepen drijven en motoren langzaam verder tot ze bij een engte komen waar het tij net aan het keren is. Er worden schepen meegezogen in de goede richting, maar er zijn er ook die uit alle macht moeten ploeteren om niet op een rots gezet te worden. De golven zijn hier drie tot vier meter hoog en we vrezen voor de Giethoornse punter die we gisteren hebben gezien. Het water kolkt en bruiert en zuigt en spuugt en briest. Even verder is het weer rustig en stil. De bemanning van het marine-opleidingsschip La Grande Hermine maakt snelheid door aan

De bemanning van het marine-opleidingsschip La Grande Hermine maakt snelheid door aan beide kanten van het schip twee putsen uit te gooien en naar achteren te trekken. Het is meer tijdverdrijf dan dat het echt snelheid oplevert, maar ze hebben in ieder geval pret.

beide kanten van het schip twee putsen uit te gooien en naar achteren te trekken. Bovendien zit een man te wrikken. Het is meer tijdverdrif dan dat het echt snelheid oplevert, maar ze hebben in ieder geval pret. De Nederlandse boeier Catharina heeft veel bekijks, de fotografen kunnen er geen genoeg van krijgen. Zelfs de slaphangende zeilen doen daar niet aan af. Wanneer de bemanning in de gaten krijgt dat het schip gefotografeerd wordt, haast een van hen zich naar voren om de Friese geus te plaatsen. Met de vlag tussen zijn tanden kruipt hij over de boegspriet. Als de geus staat zingt hij op

Bij het scheepvaartmuseum is een stuk kade nagebouwd waar etalagepop-vissers de vangst staan uit te laden, met een rokerij en net echte huizen. Ook andere delen van het museum zien er goed verzorgd uit. Er zijn prachtige foto's van vroeger, bootjes van over de hele wereld en een video van de vorige aflevering van Douarnenez. Maar vandaag is het eigenlijk te mooi weer voor een bezoek aan het museum.

Er zijn nu niet veel bezoekers, want iedereen staat bij de brug. Als een sirene lukt een muzikant de schepen naar binnen.

Op de brug verkoopt een man verse oesters

verwacht met Dragarschepen met wilde Scandinaviërs en vikingvrouwen en geheimzinnige vikingsspullen in houten kistjes. En daar is de Nederlandse afvaardiging, met in hun midden de boeier Catharina. Daar willen we wel even aan boord kijken. Niet dat we er onderuit kunnen, de andere Nederlanders duwen ons zowat aan boord.

De Catharina

De Catharina werd in 1904 bij Landinga in IJlst gebouwd voor de Friese adellijke familie Sminia. Deze familie had al een boeier en liet zich daarin rondvaren door bemanning. Dat was het probleem. Mevrouw Sminia wilde niet meer met de bemanning in een ruimte slapen en er moest een groter schip komen. Bovendien deed de familie mee aan wedstrijden. Maar daar waren ze al snel op uitgekeken toen bleek dat de Catharina niet zo snel was als verwacht. In 1938 werd het schip als relatiegeschenk van de hand gedaan aan een Turkse theekoopman in Smyrna. Tijdens de oorlogsjaren heeft het schip op de Middellandse Zee rondgevoerd en in 1948 kwam het in bezit van een Engelse generaal die er tot 1968 in Engeland mee voer. In 1984 kocht de familie Hofstede de boeier van de Stichting tot Behoud van de Catharina. Vader Hofstede: 'Het schip was compleet vervallen, zo erg dat iedereen dacht dat het reddeloos verloren was. Dat stond ook in de advertentie die we lazen. Plus dat het een uniek schip zou zijn. Daar zijn we op af gegaan. We hadden ervoor helemaal geen plannen om een schip te kopen. In 1987 zijn we met familie en vrien-

Bij laag water lig je in Douarnenez in een soort weiland. De Franse schepen zijn er op ingericht; aan weerszijden van het schip zijn stutten gemaakt zodat ze niet omvallen.

commando van een Belgische fotografe zelfs nog een Fries liedje.

Het ziet er naar uit dat deze drijfpartij de hele dag gaat duren en we besluiten terug te gaan om met de auto naar Douarnenez te rijden. Het is er lang niet zo druk als in Brest, maar wat een verademing! Het licht is er vriendelijker, de haven veel mooier met aan de andere kant van het water een bos; de schepen passen hier gewoon veel beter. De wind brengt flarden muziek mee en ineens krijgen we een feestelijk gevoel.

De Lytse Bever is binnen en heeft een schitterende tocht gehad, ook al is de brandstof bijna op. Hans Karreman zit op een terras met een Guinness: 'Alleen het laatste stuk hebben we kunnen zeilen. Het was zo druk voor de haveningang dat we dat ook maar even op de motor hebben gedaan. Ik zou hier niet graag in het gedrang komen.' Zelfs de Giethoornse punter is veilig aangekomen. 'Volgens mij is het de eerste punter ter wereld die op de Atlantische Oceaan heeft gezeild.'

De sfeer op de kade is geweldig. Dat de zon laat in de middag is doorgebroken heeft daar natuurlijk ook mee te maken. De mensen drinken een biertje op een terras of aan boord, het publiek slentert over de zanderige boulevard, schepen leggen aan, er zijn muzikanten die zich niet langer kunnen beheersen en overal is de zon.

uit een mandje. Zijn vriendin komt aanraken met een hele doos citroenen. Nu komen er steeds meer mensen. De handelaren merken het ook en stoken het vuur onder de gesuikerde cacahuëttes op of tappen een eerste voorzichtig pilsje.

Liefdevol

Om kwart voor acht 's avonds zegt een stem uit de luidsprekers: 'Messieurs, Mesdames, alle schepen zijn binnen, de muzikanten zijn er klaar voor, de festiviteiten kunnen beginnen.' Alsof we op toestemming van deze stem hebben zitten wachten; het feest was al lang begonnen. Drentelend langs de kade is het een genot om naar de liefdevol gerestaureerde schepen te kijken en te discussiëren over mooi en lelijk, ondertuigd of juist niet, schilderwerk en rondhouten. Scherpe jachten, oude vissersschuiten, loodskotters, platbodems, alles ligt er en over elk schip valt wat te vertellen. Sommige schippers zijn dat zo zat dat ze een bordje met informatie hebben gemaakt.

Op het oude blusschip zingen twee Bretonse vrouwen met gedreven, vinnige stemmen liedjes van heel vroeger. Gelukkig kunnen ze lachen als het uit is. De Noren in hun vikingsschip vinden er niks aan. Ze drinken veel goedkope whisky en worden snel dronken. De Noorse kolonie ziet eruit zoals je van ze

Als je aan de kade in Douarnenez woont hoef je je niet tussen de mensen te wringen. Dat zijn deze dames ook absoluut niet van plan.

den aan de slag gegaan en in 1990 is-ie in de Prinsentuin in Leeuwarden door Commissaris van de Koningin Wiegel te water gelaten.' Iedereen stond sceptisch tegenover de restauratieplannen, maar met de hulp en adviezen van tientallen vrijwilligers is het toch gelukt. Wegens gebrek aan geld was de fami-

lie voor een groot deel afhankelijk van giften. En die kwamen er, vooral in natura. Van vlaggestok tot verfsysteem, van mankracht tot marmeren aanrechtblad. Het schip is nu helemaal verlijmd en er zit geen spijker in, wel houten deuvels. Het hout staat in de polyacryllak, zodat het droog blijft. Dat scheelt een ton in gewicht, wat weer consequenties heeft voor de snelheid. André Hoek bekeek het tuigplan en besloot dat de mast wel anderhalve meter langer mocht.

Zoon Hans: 'Voor Sail '90 was er een aanbrengace vanuit Groot-Brittannië. Daar wilden we aan mee doen, dat moest volgens ons kunnen, van Lowestoft naar IJmuiden. En het ging goed. We hebben alles gedaan aan de zeewaardigheid van het schip. Ik zou ook niet meteen met een boeier de zee op gaan, maar met dit schip zonder enig gevoel van twijfel. Een volgende stap was een rondje om Engeland, Schotland en Ierland. Het

meestal een leeuw als een soort sfinx, besloot hij iets heel anders te maken. Onze hond stond model. Die kan zo heerlijk ontspannen op zijn rug liggen. Ach, je moet het als grapje zien.' Het is inderdaad een opzienbarend roerbeeld.

Verhalen, verhalen, verhalen. Avonturen op de Noordzee, het geweldige onthaal in Engeland, het verlies van de bijboot en de wonderbaarlijke berging ervan. Onze oren tuiten als we om 01.00 uur na grote hoeveelheden gesmokkelde berenburg weer op de kade staan. Wat een familie, wat een schip!

Chanter et danser

Het feest gaat gewoon door. De plaatselijke liederentafel gaat flink tekeer en de bemanningen worden steeds uitgelatener. In een donkere hoek danst een volksdansgroep voor eigen plezier en wij dansen langzaam naar bed.

waren zijn we nog even de kroeg in gedoken. Het verhaal dat we uit Litouwen zijn komen zeilen om wapens te smokkelen voor 'la resistance' ging erin als koek, geloof ik.' Z'n grijns is een beetje verkreukeld, we laten hem verder met rust.

Vanmorgen is Port Rhu, de haven waar de meeste Nederlanders liggen, officieel opengesteld na een langdurige verbouwing en de hele dag zijn er tewaterlatingen van gerestoureerde schepen zoals de oestervisser l'Hirondelle en de kreeftenvisser Fleur de Lisieux.

Op de nieuwe steiger staan acht in rood en

De meest gefotografeerde leeuw van het festival: het roerbeeld van de boeier Catharina.

Terwijl de meeste bemanningen de kant op zijn om te passagieren en zo bij te komen van een hele dag dobberen, kiest deze schipper voor een andere manier van ontspannen.

was een soort test voor ons uiteindelijke doel: een reis naar de Verenigde Staten in 1992. De tocht om Engeland is uitstekend verlopen voor schip en bemanning, maar het noodzakelijke sponsorgeld hebben we niet bij elkaar gekregen.'

Ook de reis naar Brest werd over zee gemaakt, maar ging niet zonder moeilijkheden. Toen de Catharina werd opgelopen door de coaster Zuiderzee, waar de twintig ronde en platbodems om werden vervoerd naar Brest, zocht de schipper contact. 'Onze brandstof is bijna op, maar verder gaat alles goed', zei Hans. Op volle zee werd daarna een jerrycan brandstof langs zij gebracht en kon de reis worden voortgezet. 'En dan zeggen ze nog: een boeier is een knoeier op zee. Dat is niet waar.'

De familie Hofstede vindt het gezellig. Het publiek is aardig, belangstellend en niet agressief en er is veel georganiseerd om de schepen heen. Eén onderdeel van de Catharina staat het meest in de belangstelling: het roerbeeld. 'Als ik een gulden kreeg voor iedere foto die ervan is gemaakt, konden we zo naar Amerika varen, zonder sponsor', grapt vader Hofstede. 'Een van mijn zoons heeft het voor mijn verjaardag gemaakt. Omdat het boeierwereldje zo behoudend is, met

De volgende morgen willen de platbodems gaan varen, maar ze kunnen de haven niet uit. Om half acht was het hoogwater, maar toen sliep iedereen nog. Nu laat de organisatie er niemand uit. Alleen degenen die in de oude haven aan de andere kant van het dorp liggen kunnen zeilen als ze willen. Zo te zien is het er gisteravond nog heftig aan toe gegaan, want het is stil aan boord van de meeste schepen en de hoofden die je ziet zijn grauw met kleine rode ogen.

Hans Hofstede staat gapend de boegspriet op te hijsen. 'Nadat jullie weg

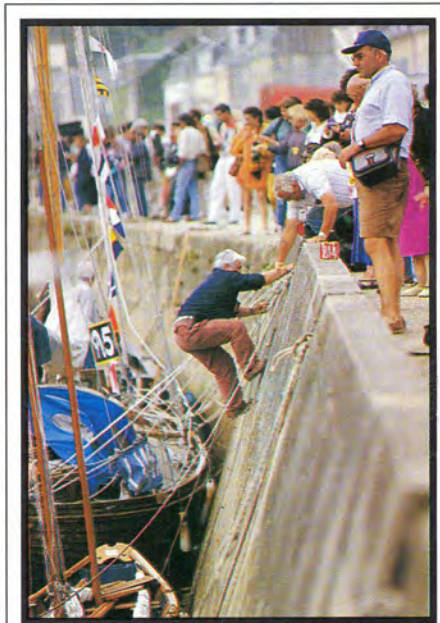
De drukte in Brest tijdens de tewaterlating van de Recouvrance. Het is een wonder dat er niemand in het water valt. De schipper van een Duits schip bedelt met een tinnen teiltje om geld.

Twintig Nederlandse ronde en platbodems kwamen per coaster naar Brest. Het blanke hout en de gouden versierselen trekken veel aandacht tussen de sobere werkschepen.

zwart geklede blazers vrolijke muziek te maken met ingestudeerde danspasjes. Het is eens wat anders na alle doedelzakken en schelle fluitjes. Een scheepstoeter applaudiseert na het nummer, de trombone groet terug. Ze spelen een beetje vals, maar dat is nou net zo leuk. De muzikanten trekken het dorp in en wij lopen achter ze aan. Douarnez is een grote vissersplaats, maar ook een echt vakantiedorp, met van die Franse souvenirwinkels waar je opblaasbare palmeneilanden, kranten en espadrilles kunt kopen. Er hangt een zonnige sfeer. Je hoort Spaans, Engels, Nederlands en Frans spreken. Alle winkels zijn open en schippers en bemanningen zeulen met stokbroden en trays bier terug naar de bijboot. Die liggen in groten getale op de trailerhelling, je zou je makkelijk kunnen vergissen. Aan de andere kant van het dorp kom je in de oude haven die nu vol

Zou-ie het nu halen? Bij de tweede poging wordt de man door een helpende hand de kade opgehesen.

ligt met prachtige, vooral Engelse, schepen. Scherpe jachten en werkpaarden naast elkaar. Het op de boot rondhangen en de hele dag worden aangegaapt ziet er behoorlijk vervelend uit. Het verval is zo groot dat je vanaf de kade de toplichten van sommige schepen kunt vervangen. Als je dat zou willen.

De Ierse Pride of Galway is wel zo ongeveer het mooiste schip dat hier ligt. Het is gebouwd in 1916, 94 voet (± 28 m) lang, 15 voet ($\pm 4,50$ m) breed, met een mast van 75 voet ($\pm 22,50$ m) en nu een opleidingsschip voor jongeren, zoiets als de Nederlandse Eendracht.

Ik begin een beetje te kwijlen bij deze schepen. En om iedere hoek, in elk baaitje ligt nog meer moois. Er lijkt geen eind aan te komen. Maar dat doet het wel. We gaan naar huis. Met grote verhalen en mooie herinneringen aan al die mensen die er voor zorgen dat ons erfgoed bewaard blijft. En als dat hoogdravend klinkt, dan moet dat maar.